

ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

УДК 341.01

ГОРОДИСЬКИЙ І. М.,

кандидат юридичних наук,
директор Центру верховенства права
Українського католицького університету

ДО ПИТАННЯ ІЄРАРХІЇ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СВІТЛІ СТ. 38(1) СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

Анотація. У практиці міжнародних правовідносин постійно виникають проблеми застосування того чи іншого джерела їх тлумачення, від чого залежить ефективність дії норм міжнародного права. Цьому питанню присвячена велика кількість вітчизняної та зарубіжної наукової літератури: як загальній теорії джерел міжнародного права в цілому, так і особливостям окремих із них.

Ключові слова: джерела міжнародного права, Статут Міжнародного Суду ООН, Постійна Палата.

Постановка проблеми. Питання джерел міжнародного права має ключове значення як для теорії, так і для практики міжнародного права. Для науки міжнародного права розуміння юридичної природи його джерел та їх співвідношення є «точкою відліку» для проведення подальших наукових пошуків практично в усіх сферах. У практиці міжнародних правовідносин постійно виникають проблеми застосування того чи іншого джерела та їх тлумачення, від чого залежить ефективність дії норм міжнародного права. Цьому питанню присвячена велика кількість вітчизняної та зарубіжної наукової літератури: як загальній теорії джерел міжнародного права в цілому, так і особливостям окремих із них.

Співвідношення джерел міжнародного права є одним із найважливіших аспектів, пов'язаних із цією темою. Воно викликає цілу низку питань,

ключовим із яких є існування ієрархії джерел міжнародного права. Чи мають усі джерела міжнародного права однакову юридичну силу? Чи мають одні джерела міжнародного права перевагу над іншими в процесі правозастосування? Чи існує певна обов'язкова послідовність, у якій суб'єкти міжнародного права та міжнародні судові органи повинні застосовувати їх?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню джерел міжнародного права та питанню їх ієрархії присвячено велику кількість наукової літератури. Зокрема, варто відзначити праці М. Ейкхерста [1, с. 273–285], О.В. Київець [2, с. 143–148], І.І. Лукашука [3], О.О. Мережка [4, с. 48–55], Н.М. Мінасяна [5] та інших. Проте наразі ця тема не є вичерпаною та потребує додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. На актуальності цієї проблеми постійно наголошують учені, які досліджують джерела міжнародного права. Так, О.В. Київець зазначає: «Питання ієрархії є надзвичайно важливим аспектом, адже кількість міжнародно-правових норм постійно збільшується, відбувається їх видозміна, з'являються норми м'якого права, які регулюють усе ширшу сферу відносин і місце яких в системі джерел міжнародного права так і не визначено» [2, с. 144]. Проте слід констатувати, що на сьогодні немає однозначної позитивної чи негативної відповіді щодо існування ієрархії джерел міжнародного права.

Зазначена проблема ускладнюється й тим, що в нормах міжнародного права відсутні чіткі та однозначні положення із цього приводу. О.О. Мережка слушно зазначає: «У доктрині сучасного міжнародного права немає єдності думок щодо точного переліку джерел міжнародного права, а також щодо питання існування певної ієрархії між ними» [3, с. 48].

Одним зі способів, який намагаються застосувати до вирішення цього питання, є концепція, згідно з якою ієрархія джерел міжнародного права відображена в порядку їх згадування в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН. Такий підхід має як своїх прихильників, так і противників та потребує ґрунтового й детального наукового аналізу.

Як офіційно визнані джерела міжнародного права розглядаються джерела, які вирішують спори згідно зі ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН від 26 червня 1945 р. Міжнародний Суд ООН в ході своєї діяльності зобов'язаний застосовувати:

«а) міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, точно визнані сперечалися державами;

б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної в якості правової норми;

с) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;

д) із застереженням, зазначеним у статті 59, судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців із публічного права різних націй як допоміжний засіб для визначення правових норм» [6].

Цей перелік, як і ідея, що послідовність згадування джерел відображає їх ієрархію, з'явилися задовго до 1945 р.: зміст цієї статті Статуту Міжна-

родного Суду ООН повністю дублює зміст ст. 38 Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя (далі – Постійна Палата) – постійно діючого судового органу при Лізі Націй, створеного за рішенням Паризької мирної конференції 1919–1920 р. [7]. Відповідно, досліджуючи питання ієрархії джерел міжнародного права, слід розглядати також ті міжнародно-правові підходи до цієї проблеми, які існували під час розробки Статуту Постійної Палати та в міжвоєнний період 1918–1939 рр.

Зокрема, у ході роботи над проектом Статуту Постійної Палати в 1920 р. окремі представники Консультативного комітету юристів (англ. Advisory Committee of Jurists), який готував цей проект, вносили пропозиції щодо закріплення ієрархії джерел міжнародного права у формі порядку їх згадування в ст. 38. Наприклад, з такою ініціативою виступив делегат від Бельгії барон Е. Дескампс. Він пропонував, щоб судді під час вирішення міжнародних спорів використовували норми міжнародного права в порядку, у якому вони перелічені нижче (англ. in the undermentioned order) [8, с. 306]. У свою чергу делегати лорд Філімор (Великобританія) та Е. Рут (США) запропонували аналогічне формулювання: «Норми застосовуються Судом <...> в порядку, у якому викладені нижче» [8, с. 548].

У правовій доктрині висловлюються різні погляди щодо того, яку мету переслідувала пропозиція щодо включення цієї формули в текст ст. 38(1) Статуту Постійної Палати. М. Ейкхерст указував: «Незрозуміло, чи вона мала на меті нормативно закріпити ієрархію джерел міжнародного права, чи була покликана відобразити логічну послідовність, у якій ці джерела повинні з'являтися у свідомості судді» [1, с. 274].

За підсумками обговорення в ст. 35 проекту Статуту Постійної Палати, у якій спочатку закріплювалися джерела, якими має керуватися Палата під час прийняття рішень, було включено таке формулювання (виділено курсивом): «Наступні норми... повинні застосовуватися у наступному порядку» (англ. Court shall... apply in the following order; фр. Cour applique en ordre successif) [8, с. 665]. Проте в остаточній редакції зазначеного статуту, у якій питанню джерел була присвячена ст. 38, положення про порядок застосування джерел міжнародного права не містилося.

Згодом, у ході розробки проекту Статуту Міжнародного Суду ООН, пропонувалося внести в текст ст. 38 норму, яка б встановлювала обов'язок Суду застосовувати джерела в тому порядку, у якому вони наведені в цій статті, відповідно, ввести ієрархію джерел міжнародного права. Проте, як зазначає американський учений Х. Тірлвей, запропонована норма була відкинута ще на початковій стадії розробки Статуту [9, с. 136].

Тим не менше, незважаючи на відсутність офіційної вказівки в тексті ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН, окремі вчені-юристи наполягають на тому, що порядок згадування джерел міжнародного права в ст. 38(1) відображає їх ієрархію. Зокрема, австрійський учений А. Фердрос стверджував, що за наявності міжнародного договору, який може бути застосований для вирішення спору, насамперед слід звернутися до нього.

За відсутності договірних норм необхідно застосувати звичаєве право, лише за відсутності таких норм спір слід вирішувати на основі загальних принципів права [10, с. 164]. Такий порядок застосування джерел міжнародного права повністю повторює порядок їх згадування в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН.

У свою чергу, радянський учений Н.М. Мінасян стверджував, що в Статуті Міжнародного Суду ООН міжнародний звичай визнається другим основним джерелом міжнародного права [5, с. 103]. На думку британського юриста-міжнародника І. Ширера, порядок згадування джерел міжнародного права в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН може бути формальною підставою для твердження про існування ієрархії джерел міжнародного права: від міжнародного договору, який у такому разі матиме найвищу юридичну силу, аж до наукової доктрини [6, с. 48].

Проте такий підхід наштовхується на критику з боку тих учених-правників, які вказують на його необґрунтованість. Наприклад, український правник-міжнародник Ю.В. Щокін, коментуючи позицію І. Ширера, пише, що вона, «хоча й відбиває досить розповсюджену на практиці послідовність дій, що здійснюються дипломатами і юристами-міжнародниками при пошуку норм, застосованих до спірних ситуацій, проте суто юридично вона незахищена» [12, с. 249].

Схожої точки зору дотримуються й багато інших дослідників. Наприклад, О.О. Мережко наголошує: «Більшість учених-юристів взагалі заперечують існування ієрархії джерел у міжнародному праві» [4, с. 51]. М. Ейкхерст вважав, що «ієрархія джерел у міжнародному не настільки добре встановлена, як в більшості національних (англ. *municipal*) правових системах» [1, с. 273]. Нгуен Куок Дінь підкреслює: «Ст. 38 Статуту Міжнародного суду не містить навіть натяку на будь-яку ієрархію наведених джерел» [13, с. 63]. Російський учений А.С. Смбатян наголошує: «У міжнародному праві немає нормативного встановленого визначення ієрархії джерел» [14, с. 131]. Р.А. Каламкаріяна зазначає: «Міжнародний суд застосовує міжнародні конвенції, звичаї, загальні принципи, судові рішення і доктрини не в «наступній послідовності», а винятково по необхідності, виключно з метою здійснення правосуддя» [15, с. 102].

Таким чином, у науці міжнародного права загально визнано, що в нормативному змісті ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН відсутні положення, що закріплюють ієрархію джерел міжнародного права. Водночас окремі теорії, згідно з якими такою ієрархією є порядок згадування джерел в цій статті, не знайшли широкої підтримки.

На нашу думку, твердження, що порядок згадування джерел міжнародного права в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН відображає ієрархію джерел міжнародного права, є хибним і таким, що не впливає зі змісту цієї статті та не відбиває остаточних намірів її авторів. У разі, якщо б автори цієї статті прагнули зафіксувати в ній ієрархію джерел міжнародного права в тому чи іншому вигляді, це було б зазначено в її тексті.

Те, що пропозиції зафіксувати ієрархії джерел міжнародного права в тексті ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН, не може означати, що

вона відображена в ньому. Крім того, невключення відповідного положення в текст цієї статі слід швидше розглядати як аргумент, що свідчить про відсутність такої ієрархії, ніж на користь того, що вона була закріплена.

Ми вважаємо, що слід погодитися з наведеною думкою М. Ейкхерста стосовно неоднозначності пропозиції, яка виникла під час розробки проекту Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя. Як відомо, ієрархія (від грец. *ἱερός* – святий, священний і *ἀρχή* – влада) – розташування частин або елементів цілого в порядку від вищого до нижчого [16, с. 217]. Ієрархія джерел права передбачає вищу юридичну силу одних правових актів чи норм в порівнянні з іншими, які повинні їм відповідати (наприклад, конституційні акти → закони → підзаконні акти).

Водночас у випадку джерел міжнародного права, що містяться в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН, важко простежити таку підпорядкованість. У разі існування такої ієрархії основним принципом, який би регулював порядок застосування цих джерел, мав би бути *lex superior derogat inferiori* (з лат. – вища за силою норма скасовує дію нижчої). Проте, як указував М. Ейкхерст, застосування цього принципу у випадку джерел міжнародного права за відсутності їх очевидної ієрархії є неможливим [1, с. 273].

Р.А. Каламкарян, коментуючи застосування положень ст. 38(1) Міжнародним Судом ООН, слушно зазначав: «Ієрархічні, а тим більше субординаційні критерії при здійсненні судом своїх функцій тут відсутні» [15, с. 102]. Єдиним випадком, коли застосування цього принципу стосовно джерел міжнародного права є допустимим, є суперечність норм міжнародного права принципам *jus cogens*, що закріплено, зокрема, у ст. ст. 53 і 64 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. [17].

Також можна припустити, що цей перелік відображав ієрархію джерел, у подальшому воно було б обов'язково підкріплене практикою Міжнародного Суду ООН, який у своїх рішеннях обов'язково б вказав на існування відповідної ієрархії. За відсутності таких фактів твердження про те, що порядок згадування джерел міжнародного права в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН є таким, що ґрунтується виключно на припущеннях.

Ще одним аргументом проти, який наводять представники науки міжнародного права, є те, що перелік джерел, який міститься в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН, не є кінцевим. Так, А.С. Смбалян зазначає: «Список названих у ній (у ст. 38(1) – І. Г.) джерел не носить вичерпний характер» [14, с. 134]. Справді, прогресивний розвиток міжнародного права зумовлює зростання значення тих джерел міжнародного права, які в 1920 р. чи в 1945 р. ще не були актуальними: рішень та рекомендацій міжнародних організацій, односторонніх актів держав тощо. Їх відсутність у переліку, що міститься в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН, не дозволяє визначити їх місце в умовній ієрархії, якщо визнати за таку порядок їх згадування.

Тому можна констатувати, що єдиною вказівкою на ієрархію джерел у ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН є положення пункту (с), у якому зазначається: «Судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фа-

хівців із публічного права різних націй належать до допоміжних джерел» [6]. Проте з огляду на зазначене й у цьому випадку мова може йти виключно про «внутрішню ієрархію», у рамках тих джерел, які названі в цій статті.

Така класифікація джерел міжнародного права як основних та додаткових (допоміжних) є чи не найбільш поширеною в науці та практиці міжнародного права. Зокрема, Г.І. Тункін, ведучи мову про процес створення норм сучасного загального міжнародного права [18, с. 75], розглядав основні процеси створення норм міжнародного права [18, с. 75], у яких досліджував міжнародний договір, міжнародний звичай та принципи *jus cogens*. І.І. Лукашук теж розглядав окремо міжнародний договір [3, с. 42–55], міжнародний звичай [3, с. 56–70] та інші джерела міжнародного права [3, 80–103].

Питанням, яке постає в разі такої класифікації джерел міжнародного права, є місце загальних принципів, визнаних цивілізованими націями. У ст. 38(1) вони вказані в окремому пункті та немає застереження щодо їх додаткового чи допоміжного характеру. Проте за загальним правилом їх відносять до допоміжних джерел міжнародного права. Зокрема, Бін Ченг розглядає їх саме як допоміжне (англ. *auxiliary*) джерело [19, с. 9], а Ф.О. Раймондо веде мову про «допоміжну (англ. *subsidiary*) природу загальних принципів права» як джерел, які застосовуються органами міжнародної юстиції [20, с. 42].

Відповідно, одним із критеріїв поділу джерел міжнародного права на основні та додаткові можна назвати те, що ті з них, які належать до першого виду, за своїм характером є матеріальними та служать нормативною основою регулювання суспільних відносин. Водночас інші джерела міжнародного права застосовуються під час регулювання порядку їх застосування (наприклад, загальні принципи права) або є засобом для визначення правових норм (рішення міжнародних судових органів, наукова доктрина).

Іншим критерієм визначення міжнародного договору та міжнародного звичая як основних джерел міжнародного права можна розглядати згоду держав. Як відомо, згода держав як суверенних та незалежних суб'єктів міжнародного права є обов'язковою передумовою створення та застосування норм міжнародного права. Водночас встановити наявність чи відсутність такої згоди можливо виключно в разі договірних чи звичаєвих норм міжнародного права. У випадку інших джерел, зокрема загальних принципів права, рішень міжнародних судових органів (у разі їх застосування як прецедентів) чи доктрини міжнародного права, встановити наявність такої згоди неможливо або проблематично. На нашу думку, саме факт згоди, яку держави дають на обов'язковість міжнародного договору та міжнародного звичая, й обумовлює їх значення як основних джерел міжнародного права щодо інших.

При цьому поділ джерел міжнародного права на основні та додаткові (допоміжні) залишає відкритим питання щодо існування ієрархії джерел уже в межах обох цих категорій (співвідношення їх юридичної сили). Питанню співвідношення різних джерел міжнародного права присвячена велика кількість наукової літератури. Проте, мабуть, варто погодитися з думкою Ф.О. Раймондо, який, коментуючи допоміжну роль загальних принци-

пів права як джерела міжнародного права, наголошував, що це «не означає, що існує формальна ієрархія серед джерел міжнародного права» [20, с. 43].

Водночас необхідно наголосити, що значення окремих джерел міжнародного права в практиці міжнародних правовідносин де-факто відповідає їх місцю в переліку, який міститься в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН. На це вказують й окремі дослідники, зокрема О.О. Мережко вважає, що, хоча ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН і не встановлює ієрархію джерел міжнародного права, її перелік віддзеркалює лише певну практичну черговість застосування джерел міжнародного права [4, с. 52].

Саме тому, на нашу думку, варто говорити виключно про те, що ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН відображено *фактичну пріоритетність* джерел міжнародного права в практиці міжнародно-правового регулювання, але не їх *офіційну ієрархію*.

Ми вважаємо, що існування такої *фактичної пріоритетності* джерел міжнародного права обумовлене об'єктивними факторами розвитку міжнародного права та відображає сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання. Зокрема, провідна роль міжнародних договорів у системі джерел міжнародного права обмовлена також активними процесами кодифікації норм міжнародного права, які тривають останніми десятиріччями, більшою зручністю в правозастосуванні (встановити зміст договірної норми легше, ніж зміст звичаєвої; більш чітко зрозуміло, чи є ця норм обов'язковою для конкретних суб'єктів міжнародного права і тому подібне) тощо.

При цьому така *фактична пріоритетність* не створює жодних юридичних зобов'язань для суб'єктів міжнародного права щодо обов'язкового застосування того чи іншого джерела міжнародного права в різних ситуаціях або ж щодо їх застосування в певній послідовності. Вона лише впливає на логіку правозастосування джерел міжнародного права, однак цей вплив носить винятково факультативний характер і відображає об'єктивні тенденції розвитку міжнародних правовідносин.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що ані практика, ані наука міжнародного права не дають підстав стверджувати, що порядок згадування джерел міжнародного права в ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН офіційно встановлює їх ієрархію. Ідеї щодо нормативного закріплення такого факту висувалися під час розробки Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя і Статуту Міжнародного Суду ООН, але в кінцевому варіанті обох цих міжнародно-правових актів її реалізовано не було. Проти такого підходу свідчить низка аргументів: перелік джерел у ст. 38(1) не є вичерпним; відсутність посилання на неї в практиці Міжнародного Суду ООН; практичні проблеми, пов'язані із застосуванням такої ієрархії в регулюванні міжнародних правовідносин тощо.

Наразі аналіз правової доктрини та практики міжнародних правовідносин дає можливість говорити лише про поділ джерел міжнародного права на основні (міжнародний договір, міжнародний звичай) та додаткові або допоміжні (загальні принципи права, рішення міжнародних судових органів, наукова

доктрина та інші). Це обумовлено насамперед тим, що договірні та звичаєві норми міжнародного права є матеріальною основою міжнародно-правового регулювання на відміну від решти джерел міжнародного права, які є допоміжними. Іншим фактором, який впливає на віднесення міжнародного договору та міжнародного звичаю до категорії «основних» джерел міжнародного права, є те, що договірні та звичаєві норм, на відміну від інших держав, створюються за згодою держав – основних суб'єктів міжнародних правовідносин на сучасному етапі. Водночас і в цьому випадку залишається невирішеною низка питань, наприклад «внутрішня» ієрархія (співвідношення) джерел у рамках цих категорій тощо.

Натомість доцільно вести мову про існування *фактичної пріоритетності* в застосуванні джерел міжнародного права. Вона обумовлена фактичними реаліями розвитку міжнародних правовідносин і полягає в наданні переваги в застосуванні окремих джерел міжнародного права, що обумовлено не їх вищою чи нижчою юридичною силою, а їх вищою ефективністю для міжнародно-правового регулювання.

Література:

1. Akehurst M. The Hierarchy of the Sources of International Law / M. Akehurst // British Yearbook of International Law. – 1975. – Vol. 47 (1). – P. 273–278.
2. Київець О.В. Феноменологія норм міжнародного права крізь призму їх ієрархії / О.В. Київець // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 3(6). – С. 143–148.
3. Лукашук И.И. Источники международного права / И.И. Лукашук. – К., 1966. – 125 с.
4. Мережко О.О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права / О.О. Мережко. – К. : Юстініан, 2010. – 320 с.
5. Минасян Н.М. Источники современного международного права / Н.М. Минасян ; отв. ред. А.М. Ладыженский. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1960. – 152 с.
6. Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда от 26 июня 1945 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
7. Євінтов В.І. Постійна палата міжнародного правосуддя / В.І. Євінтов // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл. ім. М.П. Бажана, 2002. – Т. 4. Н–П. – 2002. – С. 691.
8. Proces-Verbaux of Proceedings of the Committee June 16th – July 24th 1920 with Annexes: Permanent Court of International Justice. – The Hague: Van Langenhuysen Brothers, 1929. – 779 p.
9. International law / ed. by Malcolm D. Evans. – Oxford-New York: Oxford University Press, 2003. – 841 p.
10. Фердросс А. Международное право / А. Фердросс ; под ред. Г.И. Тункин ; пер. с нем. Ф.А. Кублицкий, Р.Л. Нарышкина. – М. : Иностран. лит., 1959. – 652 с.
11. Shearer I.A. Starke's International Law. 11th Edition. / I.A. Shearer – London, UK : Butterworth & Co (Publishers) Ltd, 1994. – 629 p.
12. Щокін Ю.В. Проблема співвідношення міжнародно-правового звичаю і міжнародного договору як джерел міжнародного права / Ю.В. Щокін // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2009. – № 841. – С. 244–248.

13. Нгуен Куок Динь Международное публичное право : в 2 т. / Нгуен Куок Динь, П. Дайе, А. Пелле ; пер. с фр. Е. Маричев. – К. : Сфера, 2000– . – Т. 1 : Кн. 1 : Формирование международного права ; Кн. 2 : Международное сообщество. – 2000. – 440 с.
14. Смбатян А.С. Решения органов международного правосудия в системе международного публичного права / А.С. Смбатян. – М. : Статут, 2012. – 270 с.
15. Каламкарян Р.А. Философия международного права / Р.А. Каламкарян. – М. : Наука, 2006. – 208 с.
16. Словник іншомовних слів / уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
17. Венская конвенция о праве международных договоров от 23 мая 1969 г. // Действующее международное право : в 3 т. – М. : Изд-во Московского независимого института международного права, 1999– . – 1999. – С. 343–371.
18. Тункин Г.И. Теория международного права / Г.И. Тункин ; под общ. ред. проф. Л.Н. Шестакова. – М. : Издательство «Зерцало», 2006. – 416 с.
19. Bin Cheng General principles of law as applied by international courts and tribunals / Bin Cheng. – Cambridge-New York : Cambridge University Press, 2006. – 490 p.
20. Raimondo F.O. General principles of law in the decisions of international criminal courts and tribunals / F.O. Raimondo. – Leiden ; Boston : M. Nijhoff Pub, 2008. – 212 p.

Городиский И. М. К вопросу иерархии источников международного права в свете ст. 38 (1) устава Международного Суда ООН

Аннотация. В практике международных правоотношений постоянно возникают проблемы применения того или иного источника их толкования, от чего зависит эффективность действия норм международного права. Этому вопросу посвящено большое количество отечественной и зарубежной научной литературы как общей теории источников международного права в целом, так и особенностям отдельных из них.

Ключевые слова: источники международного права, Устав Международного Суда ООН, Постоянная Палата.

Horodysky I. The question hierarchy international law in the light of st. 38 (1) of the Charter International Court of Justice

Summary. The question of sources of international law is essential for both the theory and practice of international law. For the science of international law understanding of the legal nature of its sources and their relationship is a “starting point” for further scientific research in virtually all fields. In the practice of international relations always arising problems of application of a source and their interpretation, which determines the effectiveness of the international law. This issue is the subject of many national and international scientific literature: as a general theory of the sources of international law in general, and features some of them.

Value sources of international law is one of the most important aspects related to this topic. It raises a number of issues, the key of which is the existence of a hierarchy of sources of international law. Are all the sources of international law the same legal force? Are some sources of international law precedence over others in the process of enforcement? Whether there is a mandatory sequence in which subjects of international law and international judicial authorities have to apply them?

Key words: Sources of International Law, the Charter of International Court UN Permanent House.